

SNAHY O NÁRODNÍ NÁBOŽENSTVÍ V NĚMECKU A ČČS.

Zrevoluované církevní poměry v Německu — ovšem jen protestantské — vyvolávají bezděčně u nás pokusy, přirovnávat naši československou církev národní k novým církevním útvarům v protestantském Německu, vzniklým nebo vznikajícím z tamější církevní revoluce. Není nezajímavo činit toto srovnání. Tak se aspoň zjistí nejen podobnosti, ale i rozdíly v obou zemích na poli náboženského, církevního a křesťanského myšlení a života a uvidí se při mnohých shodách v pohnutkách a cílech též podstatné rozdíly.

Chci v tomto článku několika málo řádky učinit takový pokus. Nepůjde mi o vypsání všech podrobností rozbouraného církevního moře v Německu, ani o dějiny vývoje nových útvarů, nýbrž o pouhé nastínění ideové jakosti nových útvarů jak ve východisku, tak v cíli. K tomu cíli je třeba zmíniti se aspoň slovem, jak jeví se dnešní rozvrstvení církevní v protestantském církevním životě fakticky. O katolicismu nebudu mluvit, protože je nedotčen změnami vnitřně.

1.

Poměry církevní v Německu nejsou nikterak klidné, nejsou uklidněné, jak by se snad zdálo těm, kteří nesledují zpráv evangelických časopisů a protestantské církevní literatury. Kdo jen poněkud nahlédne do těchto zpráv, vidí zdouvající se a rozbouranou hladinu náboženského a církevního života v Německu a tuší ještě větší bouři uvnitř, pod zevní hladinou. Mám za to, že poměry ještě dlouho nebudou vykrytalisovány a klidny. Od dob velké reformace Lutherovy, Kalvínovy a Zwingliho nebyl německý život církevní a náboženský tak znepokojen jako dnes, s tím ovšem rozdílem, že tehdy platil boj Římu a jeho křesťanství, kdežto dnes je protestantský svět církevní v Německu znepokojován uvnitř, doma, a to nejen ve svém vztahu k státu, nýbrž ještě více zápasí se o bytí a nebytí protestantských církví v dosavadní formě „inter muros“, uvnitř protestantismu samého. *Dnes jde v podstatě o hnutí naprosto ideové, a ne pouze o formu neb režim.* Jestliže v moderní době bylo dosti mluveno, psáno o krizi církví a jestliže v první řadě byla míněna církev římskokatolická, dnes osvědčují se slova a názory těch, kteří krisi vidějí nejen v katolických zemích, ale i v protestantismu. U nás na př. Masaryk. V 19. stol. byl protestantism snad — pravím snad — na tom lépe než katolicism, nebyl tak napadán filosofií, vědou a kulturou, protože byl kultuře moderní příznivější než katolicism. Katolicism si svou krisi přečkal, přežil. Přežil ji svým způsobem. Celkem zůstal „semper idem“, vždy týž, vyvrhl ze

sebe všechny pokusy o sblížení ducha nové doby a katolicismu, všechny pokusy o reformy, všechny pokusy „modernismu“. Udržel se, ale — celkem řečeno — nezískal vlivu na moderní kulturu, přes všechna „těšínská jablíčka“, jimiž se utěšují katolíci, že totiž vlny ateismu, nevěry, nepřátelství proti katolicismu opadly a že lidstvo blíž se k Bohu, touží po něm atd. Ano! Lidstvo touží po Bohu, hledá ho. A Bůh hledá jistě lidstvo. Též věřím pevně, že se najdou. Ale stejně věřím, že to nebude ve formě římsko-katolické církve, jako jediné církve křesťanské pro celý svět. Církev katolická je zde a bude zde na dlouho, ale vždy bude omezena jen na určitý okruh věřících křesťanů, kterým vyhovuje ideově. Ona i získala. V dobách zneklidněných mnozí a mnozí chytají se toho, co považují za klidný bod ve svém okolí. Ale marně se těší její někteří členové, že jen jí patří budoucnost. Budoucnost patří Bohu, patří mu v evangeliu Kristovu. V které formě? V kterém výkladu? V různých výkladech, při čemž výklady nebudou se dotýkati podstaty náboženství Kristova, nýbrž jen periferie, okrajů, jen způsobu uvádění evangelia Kristova, ducha Kristova v praxi a skutečný život. Katolická církev je zde a je klidna. Její vliv jest však omezen. Přečkala svou velikou krizi v době reformační. Přečkala i další krise menší a slabší a udržuje se svou setrvačností. Svět jde dále vedle ní. A jestli zašel daleko, nestalo se tak bez ní. A jestli se vrací svět k Bohu, není to její zásluhou; svět nevrátí se k formě „katolické“ víry.

Vrací se jen k tomu věčně cennému a hodnotnému, co i římskokatolická církev přijala ze všelidského pokladu duchovního i náboženského a z evangelia Kristova. K těm společným pokladům všelidským vrací se lidstvo a hledá novou formu nebo nové formy své víry, svého náboženského, křesťanského a církevního života. Dokladem jest nám dnes právě Německo.

2.

Německé církevní poměry je těžko sledovat s definitivním oceněním. Toho nelze, protože vývoj není ukončen. Zpráva stíhá zprávu, nařízení nařízení, protest jde za protestem, knižní literatura o tomto předmětu roste denně do nepřehledna (při známé německé důkladnosti a psavé manii), takže, co čteme dnes, zítra již nebude ve shodě se skutečností novou. Nicméně jest již na čase, abychom aspoň ideově uvažovali o církevní „revoluci“ německé, zvláště když nechybí hlasů, které srovnávají naši církve československou s novými poměry a snahami v protestantském Německu. Ostatně ideově dá se již předvídat, kam vývoj v Německu půjde a je jasno již, proč poměry se vyvíjejí tak právě a ne jinak.

Před nazistickou (Hitlerovou) revolucí byly církevní poměry v Německu takové, že navenek byly v Německu dva velké svě-

ty náboženské, církevní, totiž katolický a protestantsko-evangelický. Protestantský svět obsahoval — zhruba vzato, pro ideovou úvahu to stačí — vyznání lutherské, reformované a tak zvanou unii (obce sjednocené ve vyznání). Nemluvím zde o menších denominacích, které více méně se shodovaly s hlavními církvemi evangelickými v chápání „vyznání“, ale také v lecčems se odchýlovaly. Vedle věřících církevníků bylo velmi velké procento jen matrikových a pak — hlavně po válce — značné procento lidí bezkonfesijních. Všechny církve evangelické byly navenek organizovány ve „spolku“ (Kirchenbund), byly rozděleny na tak zvané „zemské církve“, kteréžto rozdělení mělo důvod svůj v dřívějším politickém rozdělení Německa. Hlavní však věcí bylo, že církve měly svou autonomii, že se spravovaly a řídily samy, při nejmenším zasahování států a státečků.

Hitlerovo „zgleichšaltování“ Německa postihlo i církve. Vynořila se myšlenka jedné německé církve národní, lidové (Volkskirche, völkische Kirche), při čemž zůstávalo nejasno, míněna-li církevní jednota z katolíků i evangelíků (tato myšlenka není odsunuta dosud, ač jest posunuta na čas stranou) nebo jenom z evangelíků. Zatím sáhnuo jen k jednotné církvi evangelické, zavedena funkce, úřad jednoho biskupa říšského a církevního ministerstva, čímž církev protestantská zcentralisována, zabsolutisována, zdiktorisována po vzoru vlády politické a státní.

Toto centralisování církví v jednu církev — přes různost vyznání shora zmíněných — znamenalo především ztrátu autonomie církevní v administraci a správě církví a narazilo na silný odpor u evangelíků, poněvadž znamená jim katolisování, římsštění církve a je považováno jako porušení evangelické „svobody svědomí“, na niž od dob reformace jsou církve a denominace protestantské všechny budovány.

Když pak objevily se v jednotné církvi německé a protestantsko-evangelické snahy přenést se i přes obsah vyznání, těch vyznání, jež jsou tradicí, odkazem z doby otců reformačních, a když hrozily vítězstvím snahy a názory, jsoucí v rozporu s ideologií těch vyznání a ovšem i Písma (Nového i Starého zákona), vykládaného v duchu a smyslu protestantské orthodoxie, nebolí určitěji řečeno, v duchu a smyslu starocírkevní theologie, tu došlo v církvích protestantských k tomu odporu proti „zgleichšaltování“ církví, o němž můžeme letos mnoho čísti v protestantských listech a spisech každou chvílí, a o němž objeví se i u nás sem tam (mnohdy i nesprávné) malé zprávy v denním tisku.

Dnes jeví se nám vzdálenějším rozvrstvení církevní v Německu takto: Je tam církev katolická s konkordátem a bez časopisů politických a bez strany politické (Centrum), jež stojí v rozporu se státními úřady, ale ideově, věroučně i prakticky je jednotná a svá. Dále je tam církev evangelická sjednocená, lépe

„zgleichšaltovaná“, již má býti vnucena státní forma nazistická (nacionalistická), církev, která chce býti jednotnou církví „německých křesťanů“, církev národní, lidová, „rasová“. Proti této formě brání se sta a sta duchovních a obcí, které chtějí státi věrně při Písmu a vyznáních z minulosti. Tedy ortodoxní část církve tradiční, která ovšem při hájené zásadě „svobody svědomí“ dovoluje nejen sobě vystupovati proti státním nařízením a rozkazům v otázkách náboženských a církevních, pokud ty rozkazy a ta nařízení jsou v rozporu s Písmem, vyznáními a ústavou církevní z doby minulé, ale která propřává dosti značné svobody výkladu Písma i vyznání po stránce theologické, pokud ovšem ty výklady nejsou v rozporu se samou podstatou evangelia a evangelického křesťanství. Hranice jsou zde ovšem dosti nejisté a labilní. Odpor obcí, duchovních a věřících, jež chtějí býti věrní vyznání, je značný. Říšskému vedení církve působí dosti starostí a nepříjemností.

Vedle této dosud — pravím dosud — jednotné (na venek) církve německé protestantské organisuje se náboženská společnost (či církev? dosud nejasno), která odlučuje se od církve nebo od církví evangelických a chce jíti svou vlastní cestou z důvodů ideových. Dává si název „Pracovní souručenství německého hnutí víry“ nebo „Rodu (rase) věrné německé hnutí víry“ (ADG = Arbeitsgemeinschaft der deutschen Glaubensbewegung nebo Artgemäßedeutsche Glaubensbewegung). Jest to společnost náboženská, která spojuje v sobě mnoho intelektuálů, umělců, spisovatelů, filosofů, vědců, také mnoho mládeže. Je ovlivněná úplně teorií rasovou, touže teorií, na níž stojí i celá strana Hitlerova (nazismus) a vlastně dnes vládá celého Německa. Třeba však hned podotknout, že není ještě vykvašena, není jednotna ve svých názorech, což dokazují jak projevy, tak články a spisy vůdců. V čele stojí znamenitý indolog a badatel ve vědě náboženské prof. W. Hauer, jež vydával časopis „Kommende Gemeinde“, dnes — po zániku toho časopisu — „Deutscher Glaube“.

Vedle Hauera je tam vůdčí rada s činností poradní, k níž náleží mužové jako hrabě Reventlov, prof. Günther, Dr. von Leers, prof. Herman Wirth. Počet zapsaných stoupenců již před rokem obnášel kolem 100.000 (kromě rodin). Hnutí vyvíjí velkou čilou činnost a šíří se rapidně. Cílem je — osamostatnit se a vytvořit „třetí“ vyznání (konfesi) vedle katolíků a evangelíků.

Ještě by se zde mohla stát zmínka o tak zvaném svobodném protestantismu v Německu. Ten, jakožto dědic a nositel kritické theologie německé z doby 19. stol. stál vždy na stanovisku svobody víry vůči starým vyznáním. Dnes mnozí svobodní křesťané a svobodné náboženské obce (pokud lze souditi ze zpráv z Německa), připojují se k ADG, tedy křídlu nejkrasnější levice. Ale valná část zůstává v církvi evangelická spojené, kde hájí dále

svobody náboženské proti tradičním vyznáním církevním. Zdá se, že chtějí býtí pojítkem mezi evangelickými církvemi orthodoxními a „německými křesťany“ a „rodu (rase) věrným německým hnutím víry“. Chtějí prostředkovat?

3.

Zde načrtnutý přehled různých složek církevních v německém protestantismu je velmi zjednodušen. Ve skutečnosti je v Německu v protestantismu celá stupnice ba směr názorů a snah církevních. Není zatím nic vyhraněno. Nelze říci (ani Němci nemohou říci), jak se poměry a formy přesně ustálí, na jakých ideách se nové útvary ustaví. Celkem a naprosto všeobecně možno si činit tento ideový přehled: Jde o dva póly. Národní a náboženský. Pracuje se o sloučení a prolnutí obou polů, o zkřížení obou cest. Všechny směry církevní (protestantské) od nejtuzší orthodoxie až po nejkrajnější levici v ADG snaží se býtí i v náboženství, v křesťanství a v církvi národními. Není nikde, v žádné skupině opomíjeno „němectví, arijevství, rasa, plemeno, národ“. I konzervativní, orthodoxní protestantství považuje se za synthesu německého, germánského ducha a křesťanství, ducha Kristova. Vše záleží ovšem na tom (a tam nastává třídění duchů), *v jakém stupni* dopřává se vliv a moc „germánství“, „rase“, „národnosti“ a *v jakém stupni* drží se *evangelium, křesťanství*.

Tato dvě hlediska hodnocení projevují se ve všech složkách víry, ať týkají se víry v Boha, ať výkladu osobnosti a díla Kristova, Písma, hřichu, vykoupění, milosti, spásy, pokání, pokory atd. Více nebo méně silně zdůrazňuje se germánský cit přírodní, mužná hrdost, neurčitá mystická oddanost „poslední skutečnosti“, pěstuje se sebevědomí člověka (germánského) a odmítá se vědomí dědičného hřichu ve smyslu tradičním, křesťanská pokora, potřeba zadostučinění zástupného atd. Jde se též tak daleko (v AGD), že se utkvívá v rozplzlém panthesimu (jakoby jen pantheism byl projevem ducha arijského), popírá se dosavadní jedinečný význam Krista v dějinách zjevení atd. Hlásá se sice naprostá svoboda víry a svědomí, ale v ADG jen ve smyslu nacionalistického socialismu, tedy naproste splynutí s jednou partají, která shodou okolností je dnes při vesle a stala se jedinou státní stranou.

Nejvýrazněji a nejdůsledněji (přímočaře) je nadvláda germánsko-arijské rasy vyslovena v ADG, to jest v „rase (rodu) věrném německém hnutí víry“. Toto hnutí dovolává se „historicko-vědeckého rozpomenutí se na dějiny germánstva“, jakož i „emotionálního puđu po lidověnáboženském obrození“ života. Sahá do pravěku staronordické symboliky kultické, dále pak hledá v germánském náboženství doby předkřesťanské náboženství Odínovo a konečně upíná se k německému náboženství křes-

tanskému od mystiků (Eckehard a j.), filosofů idealismu a klasické literatury až k B. Nietzscheovi a Lagardovi.

Vyznání víry ADG není dosud ustáleno a přesně formulováno. Různí vůdcové různě si je myslí a vyslovují. Jedni věří v Boha německého náboženství, jenž působí v přírodě, ve vznešeném duchu lidském a v síle lidu německého. Věří v pomocníka v nouzi (Nothelfer) Krista, jenž bojuje za šlechtnost lidské duše. A věří v Německo, jež je zemí, kde vytváří se nové lidstvo. (Bergmann, Die Deutsche Nationalkirche str. 266.) Jiní věří jinak, ale jen do jisté míry, slovně, kdežto věčně jeví se u všech jistá shoda. Ukázkou budiž vyznání víry tak zvaného „nordicko-náboženského pracovního souručenství“, jež je taktéž složkou hnutí ADG:

„Věříme ve věčný boj vytvářejících a ničících sil v zemi a veškerenstvu. Věříme v pevné zjevení božského ve věčných zákonech druhu v krvi a půdě. Věříme v jednotu krve a duše ve všech bytostech. Věříme a vyznáváme, že smyslem života našeho jest vytváření božských sil nordických, jež jsou v nás (totiž v Němcích, pozn. pis.). Věříme a vyznáváme, že smrt je nutná změna nekonečného života, určená, aby vytvářela vždy nové. Věříme v nesmrtnost nordického člověka v dědicích své rasy a ve věčnost nordické duše — síly to božského na zemi a ve veškerenstvu. Základ víry nordického státu musí býti ve shodě s nordickou rasou a nordickým zákonem mravním. (Podle časopisu „Wort u. Tat“, seš. 11, 1933.)“

Zde uvedené názory jsou sice názory jen jedné skupiny v ADG, a to snad již té nejlevější, ale ohlas jejich je patrný v patřičném zeslabení v celém hnutí ADG, ba (s větší porcí evangelia) i mimo toto hnutí. Mám za to, že netřeba se zdržovat kritikou těchto názorů se stanoviska křesťanství. Na první pohled a první poslechnutí je patrné, že je to vše možné, jen nic z ducha Kristova. Je to směs mythologie, fantastiky, biologie, naturalismu, směs, která nemá nic společného nejen s křesťanstvím, ale ani s náboženstvím, ba ani s vážnou vědou. Je to pohanská naturalistická poesie čili fantastika, jež připomíná dobu synkretistického gnosticizmu z 2. století po Kristu (mutatis mutandis = změníme-li, co třeba změnit). Křesťanství (ne církevní dogma pouze, ale chápání světa i Boha v duchu Kristově) pohlceno tu jakousi vybájenou, ničím nezdůvodněnou ideologií germánskou. Proto také i nejsvobodomyšlnější theologové evangeličtí diví se těmto bájím a poukazují na jejich nereálnost, neodůvodněnost (historicky-vědecky) a nepřijatelnost dnes.

Pravil jsem, že ohlas takových fantastických názorů lze vyčítit i z projevů osob stojících mimo skupinu ADG. To platí především o tak zvaných „německých křesťanech“, kteří trvají v církvích protestantských a chtějí vytvořit jednotnou německou církev evangelickou, ovšem rázu taktéž germánského nebo německého. Tento směr požívá podpory (mravní) státních a vládních kruhů a je směrem, kterým snaží se ovládnout celý pro-

*) Citov. z „Die Christliche Welt“, č. 4, 1934.

testantismus v jednotné církvi protestantské říšský biskup Müller s církevním ministerstvem k ruce. Ideově není tento směr tak divoký, radikální, popřává křesťanství ve všech jeho složkách od víry v Boha až po ospravedlnění z víry atd. více místa a vlivu a snaží se hlavně „zgleichšaltovat“ církevní roztržitost protestantskou v jednu církev. Ale vliv „rasismu“ a „nazismu“ je přece značný a patrný. Proto brání se církve, obce a jednotlivci (duchovní i profesori theologie) novému režimu. Trochu vzhledu do ideové různosti obou táborů v jedné církvi německo-protestantské (těch německých křesťanů a živlů konservativních), poskytuje nám prohlášení zástupců církví hájících svůj základ v Písmu a ve vyznáních na schůzi ze dne 29.—31. května 1934 v Barmen (Wuppertal)*):

Nedotknutelná základna Německé evangelické církve je evangelium Ježíše Krista, jak je nám osvědčeno (bezeugt), v Písmu svatém a jak je nově osvětleno ve vyznáních reformace. Tím je určena a ohraničena plno-moc, které potřebuje církve ku svému poslání. Německé evang. církev člení se na církve (zemské).

Dále se prohlašuje, že shromáždění trvají na staré autonomii církevní, která má svůj základ ve vyznáních reformačních. A praví se potom:

Zavrhujeme lživou nauku, jakoby církve mohla a musila uznati za pramen svého zvěstování mimo a vedle tohoto jednoho slova božího ještě též jiné události, moci, postavy a pravdy jakožto boží zjevení. Zavrhujeme lživou nauku, jakoby byly oblasti našeho života, v nichž bychom náleželi nikoli Ježíši Kristu, nýbrž jiným pánům, oblastí, v nichž bychom nepotřebovali ospravedlnění a posvěcení skrze něho (Krista). Zavrhujeme lživou nauku, jakoby církve směla podobu svého poselstva a svého zřízení přenechatí své libosti nebo střídání vládnoucích názorových a politických přesvědčení. Zavrhujeme lživou víru, jakoby církve mohla a směla mimo svou službu si dáti nebo nechat dáti zvláštní, vladařskými právy opatřené vůdce. Zavrhujeme lživou nauku, jakoby stát měl a mohl státi se jediným a to-tolním řádem přes své zvláštní poslání a plniti tak určení církve. Zavrhujeme lživou nauku, jakoby církve měla a mohla si přisvojití přes své zvláštní poslání státní ráz, státní úkoly a státní hodnost a státi se tak orgánem státu. Zavrhujeme lživou nauku, jakoby mohla církve v lidské své oslavě slovo a dílo Páně dáti do služeb nějakých svémocně volených přání, cílů a plánů.

Tato slova jsou namířena hlavně proti novému, církvi vnucenému zřízení německých křesťanů. Dovoláváním se Písma a vyznání je však řečeno samozřejmě i vše, co je nutno říci proti synthese rasismu a nazismu s evangeliem Kristovým a s křesťanstvím reformačním, jde-li v oné sythese vliv a moc rasismu dále než dovoluje reformace. Protestantism německý (ortodoksní) považuje se již za dostatečně znárodnění (poněmčení) křesťanství.**)

*) Podle časopisu „Protestantenblatt“, 1934, č. 24.

***) Viz „Protestantenblatt“ 1934, č. 20, str. 309, bod 4 v článku „Deutsches Protestantentum und deutsche evangelisch-protestantische Kirche“.

Pokud se týče příbuznosti svobodného protestantismu s ADG, nebylo řečeno autoritativní slovo, ale z některých článků (na př. „Unsere Stellung zur Artgemäßen Deutschen Glaubensbewegung“, Protestantenblatt, 1934, č. 18, str. 278 a n.) lze usuzovati, že svobodný protestantismus si uvědomuje i shody i odlišnost, rozdíly od ADG. Příbuznost svobodného protestantismu s ADG spatřuje se především v energickém hájení svobody víry a svědomí, jakož i ve vědomém a živém pěstění zbožnosti německého idealismu. Rozdíl pak je spatřován v tom, že svobod. protestantismus vidí v křesťanství universální náboženství, dále odsuzuje znehodnocování Ježíše, Pavla a Luthera, hnutím ADG a nejvíce pak tím, že podržením křesťanského pojmu hříchu přichází k jiné ethice než ADG. I svobodný protestantismus považuje protestantismus na podkladě biblickém (dle uved. článku) za dostatečně rasové křesťanství.

4.

A co církve československá a její přirovnání k náboženským směrům v německém protestantismu? Proč jsem ji v nápisu článku dal vedle snah o národní náboženství v Německu? Znamená toto přiřazení souřadnost nebo protiklad? Srovnáním vyniknou body styčné i rozdíly. A to rozdíly podstatné.

Církev československá vznikla z náboženské krise nové doby a speciálně české. Také v Německu je církev a náboženství v krizi. Toho neupře nikdo. Co tam se dnes děje v ohledu náboženském a církevním, je vše důsledkem a příznakem církevní a náboženské krise. Rozdíl mezi námi a Německem je ten, že u nás krise byla a je podmíněna poměry v církvi římskokatolické, kdežto v Německu dnes projevuje se krise v protestantismu. Svobodou svědomí, jež do jisté míry je možná v protestantismu, bylo propuknutí krise oddáleno až na dobu poválečnou a zevním podnětem řešení krise stalo se nazistické hnutí v německé politice. U nás osvobozením národa a zřízením samostatného státu bylo umožněno prohlášení církve československé.

Církev československá přijala svobodu svědomí jako nutnou podmínku nové reformace církve a teologie. Tuto zásadu má ČČS společnou se všemi skupinami německého protestantismu a se světovou reformací německou.

Řešení krise náboženské a církevní děje se však v Německu věcně jinak než u nás v církvi československé. V Německu do popředí posunuto vědomí národní, rasismus, nazismus. Vysvětlují si to jednak vždy silnějším zdůrazněním národního citu v Německu než u nás — Němec je napřed Němec a pak teprve člověk a křesťan — a pak porážkou Německa za války světové. Místo aby Německo zpytovalo své svědomí, zda dříve jednalo správně v politice, vyhrocuje své národní smýšlení do krajnosti. Proto jde německý protestantismus z části v řešení náboženské

a církevní krise až do nemožnosti daleko, obětuje křesťanství, náboženskou a křesťanskou pravdu národnímu šovinismu a hypertrofií národní. U nás národní cit a národní cíle hrály též úlohu při prohlašování církve československé, ale přes název „církev čsl.“ a přes navazování na Husa a naši domácí reformaci nejde naše církvev tak daleko, nemožně daleko, aby obětovala křesťanství, evangelium, Krista, Boha — národnosti, nějakému Perunovi a národnímu svérázu. Naše církvev je národní, ale nevylučuje ze svazku církevního jiných národností, ani Němců. My máme i Němce (ve smíšeném území) v naší církvi, ba i duchovní národnosti německé. My nebájíme o nějakém staroslovanském svérázu v náboženství nebo o českém a slovanském Bohu, Kristu. Věříme v jednoho Boha, jenž je Otcem všech lidí a národů, a uznáváme jednoho vůdce k Bohu, Krista, jenž je cesta, pravda a život pro všechny lidi, národy, pro Němce jako Čechy. Národní svéráz český a slovanský může se uplatnit jen na periferii náboženského chápání a života, jen v chápání a realizování evangelia, ale nikdy tak, aby Kristus a jeho evangelium všelidské, universální, zmizelo a objevilo se jen fantastické a neeksistující starodávné, mytické slovanství neb češství. Tu liší se církvev československá od způsobu znárodnování křesťanství v Německu radikálně a podstatně. Naše církvev stojí na stanovisku theismu, zjevení, uznává Biblii, ale i podání, kteréž obě vykládá způsobem svým, novým, kritickým a neváže se tedy (na rozdíl od církvi protestantských) na tradiční vyznání. Církvev československá staví do popředí své víry Krista, jeho ducha, hlavní smysl jeho evangelia a v duchu Ježíše Krista tvoří si učení o Bohu, o Kristu samém, církvi, hříchu, milosti, vykoupení, spáse atd. Při tom všem však vždy dbá změněných názorů na svět a člověka a chce proto v synthesu uvádět nikoli pravěkou rasu nějakou s evangeliem Kristovým, nýbrž vymoženosti vědy a oprávněné požadavky života. Krátce: aplikovat hlavní obsah evangelia na dnešní poměry a dnešní život, jako to činili křesťané vždy, především ve starověku a středověku křesťanském.

Nám není náboženství, křesťanství a mravnost něco biologického, naturalistického, nýbrž něco, co působí v nás Bůh, odlišný (ne odloučený) od přírody. Jelikož však zjevení Boží musí býti člověkem přijato, chápáno a vykládáno, proto jeví se určité rozdíly v náboženské nauce i mravním životě skupin, církvi. Ale Bůh a jeho působení ve světě a lidstvu není účinkem člověka, nýbrž člověk je na Bohu a na jeho působení závislý.

Tu, myslím, je nebetyčný rozdíl mezi naší církvi a německým ADG nebo i „německými křesťany“.

Zda si počínají však evangelické církvev německé správně, když stahují se zpět a barikádují se za Písmo a vyznání, jest jiná otázka. My nemůžeme jejich počínání schvalovat, jako jsme neschvalovali podobné počínání církvev římskokatolické u nás.

Máme zato, že svou věc prohrají, jako ji jednou prohraje římskokatolická církev, a budou vinny zmatkem, povstalým v Německu. Krise je tu. Nelze jí nevidět. Třeba ji řešit, ne před ní utíkat. A nedá se řešit dnes výkladem Písma a vyznáním ze století 16. v duchu toho století. Než to je věc protestantismu v Německu, ne naše. Naší věcí je, abychom, když jsme věc pochopili, vytrvati při jejím řešení ideově, prakticky i mravně.

Alois Spisar.

ÚSILÍ Dra KARLA FARSKÉHO O JEDNOTNOU LITURGII V ČČS.

V červenci 1922 vydal br. K. Farský první vydání „Zpěvníku písní duchovních“, k němuž je připojen „stručný přídavek věro- učné nauky“ s názvem „Stručný výklad náboženské nauky“ (str. 193—216), v lednu 1923 v předmluvě k vydání 2. a 3. (Zpěvníku) praví mimo jiné: „Vydání 3. je vůči 2. skoro nezměněno. Ale obsahuje . . . návrh mešního obřadu s melodiemi.“

Ale teprve v červenci 1923 vyšlo „třetí vydání“ Zpěvníku „s přídavkem modliteb soukromých i obřadních a mešní liturgie“. Je to po prvé, kdy k zpěvníku byla připojena „Liturgie (mše) pro církev československou. Navrhuje dr. Karel Farský. Nápěvy upravil J. Pícha.“

Zdržení vysvětluje K. Farský v předposledním odstavci: „3. vydání zpěvníku zdrželo se proti očekávání tím, že návrh liturgie vyžádal si určitého odkladu. Zatím nastala nutnost vydati zpěvník opět s notami. A tak místo nezměněného vydání, ohlášeného ve vydání 2., vychází 3. vydání v úpravě vydání prvního, rozmnožené však o 22 písní, některé texty a modlitby a o návrh liturgie mešní.“

Je faktem, že liturgie (mše) vyšla r. 1923 nejen v 3. vydání „Zpěvníku“, ale i jako zvláštní otisk „v Praze 1923. Nákladem vlastním. Tiskem ‚Politiky‘ v Praze.“

Jak byla přijata, svědčí o tom i otevřený povzdech bratra Farského v níže uvedeném jeho článku „Liturgie“, který zůstal v rukopise, ale který dnes už možno uveřejniti.

Čtvrté vydání zpěvníku oznamuje Farský závěrečným odstavcem: „Co možno nejdříve bude uspořádáno opět vydání zkrácené bez not.“ Vyšlo v Praze ještě r. 1923 „s přídavkem modliteb soukromých i obřadních“ bez předmluvy, ale na str. 2. s obsahem, v němž opět je „stručný výklad náboženské nauky“.

Nás zajímá však přídavek v obsahu neuvedený, totiž: „Liturgie (mše) pro církev československou. Navrhuje dr. Karel Farský. Nápěvy upravil J. Pícha. V Praze 1924. Na skladě má ‚Český zápas‘, Praha-Král. Vinohrady, Šmilovského 8.“